

INTEGRITATE ȘI LIBERTATE DE CONȘTIINȚĂ ÎN PREDICAREA EVANGHELIEI. DE LA REFORMA PROTESTANTĂ LA MODERNITATE

Drd. Irinel CAZACU

Universitatea București

irinelcazacu@yahoo.com

Abstract: Integrity and Freedom of Conscience in Preaching the Gospel. From Protestant Reform to Modernity

In this paper we are dealing with the period of the Protestant Reformation, a prolific one for the communication of the Gospel, the Puritan period, and the modern period. What has brought the new period of the Reformation, what are the values it promotes and what personalities, what great men of faith have sacrificed their lives to make known to mankind the mystery of Christ are the components of this section. The incursion is continued with the Puritan period, a rather complex one, but like the other periods not without the problem of integrity and even less of religious freedom. The last period treated is that of the modern period. Modernity is a complex concept and it is not the purpose of this paper to discuss it, but only to present events, facts that prove that we are talking about integrity, we are talking about values, but also about religious freedom. The basic idea is that integrity and freedom of conscience are living stones, the cornerstones on which mission and communication, and the preaching of the gospel over time, have been built and are being built.

Keywords: *Integrity, Freedom of Conscience, Gospel Communication, Protestant Reformation, Puritanism, Modern Age*

Introducere

Integritatea și libertatea de conștiință¹ sunt două concepte complementare care își găsesc rădăcinile încă din Antichitate. Ele au obținut un alt statut începând cu apariția Bisericii creștine în secolul I d.Hr. când problema libertății de conștiință înțeleasă în acel caz ca libertatea cultului creștin capătă un alt statut. Începând cu secolul al IV-lea prin edictele împăraților Constantin cel Mare în 313 și apoi Teodosie în 380, în cel din urmă caz creștinismul devenind singura religie oficială (receptă) în Imperiul Roman. Această situație însă nu i-a pus pe creștinii adevărați la adăpost de eventualele persecuții. Cei care propovăduiau *religia adevărată* au avut în continuare de suferit. Divizarea Imperiului în 395 la moartea lui Teodosiu și apoi căderea Imperiului Roman de Apus în 476 au condus la realități religioase diferite în Orient și Occident. În Occident odată cu prăbușirea autorității imperiale, a autorității de stat, Biserica Catolică preia asupra sa întreaga autoritate politică și religioasă. Avem în acest caz o îmbinare între politică și religie cu mențiunea că în prima fază Biserica era deasupra statului. Spre deosebire de ceea ce se întâmplă în Occident, în Orient lucrurile au stat diferit deoarece autoritatea politică, imperială nu s-a prăbușit, ci aceasta și-a continuat existența. În acest context caracteristic Orientului este faptul că Biserica a fost supusă autorității civile, autorității politice. Deși vorbim oficial de cele două Biserici, Catolică și Ortodoxă după Marea Schismă din 1054, totuși în realitatea de zi cu zi aceste diferențe existau. Pe acest fond avem și dorința oamenilor de a Comunica Evanghelia, de a o comunica într-un mod diferit de cum se făcea oficial de către cele două biserici pe parcursul finalului Antichității și a Evului Mediu. Ori lucrarea de față tocmai acest lucru dorește să-l transmită, acela că această dorință de a face misiune, de a comunica Evanghelia a fost ca u fir roșu care străbate întreaga istorie a Bisericii.

În cazul de față ne ocupăm de perioada Reformei Protestante, una prolifică pentru comunicarea Evangheliei, de perioada puritană și de perioada modernă. Ce anume a adus nou perioada Reformei, care sunt valorile pe care aceasta le promovează și ce personalități, ce oameni mari ai credinței și-au sacrificat viețile pentru a face de cunoscut omenirii *taina*

---

1 Ioan-Gheorghe ROTARU, "Libertatea religioasă – temelie a demnității umane", în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, Casa de editură "Viață și Sănătate", București, 2013, pp. 210-215.

lui Hristos sunt elementele componente ale acestei secțiunii. Incursiunea este continuată cu perioada puritană, una destul de complexă, dar la fel ca și celelalte perioade nu lipsită de problematica integrității și cu atât mai puțin a libertății religioase. Puritanii au considerat că este nevoie de îndepărtarea în totalitate a elementelor pe care ei le considerau ca fiind adăugate de-a lungul timpului. Predicarea Evangheliei are mai multă putere acum la acei oameni care au pus integritatea la rang de cinste. Ultima perioadă tratată este cea a perioadei moderne. Modernitatea este un concept complex și nu este scopul lucrării de față de a discuta despre el, ci doar de a prezenta evenimente, fapte care dovedesc faptul că vorbim de integritate, vorbim de valori, dar și de libertate religioasă. Cu atât mai mult cu cât acum aceasta capătă și statut legal în diferite documente, având ca piatră de temelie libertate de conștiință, concept care este parte integrantă a fibrei din care este construit baptismul. Ideea de bază este aceea că integritatea și libertatea de conștiință sunt pietre vii, pietrele fundamentale pe care s-a clădit și se clădește misiunea și comunicarea, propovăduirea Evangheliei de-a lungul timpului.

Comunicarea Evangheliei în perioada Reformei protestante (1361-1572)

Perioada Reformei reprezintă una dintre perioadele cele mai prolifiche din punct de vedere al studiului scrierilor sfinte și al căutării înțelegerii cu privire la planul și voia lui Dumnezeu. În această perioadă, poate tocmai din cauza multitudinii surselor de informații cu privire la practicile creștinilor, există o puternică influență a întoarcerii înspre Scriptură ca sursă principală de culegere a informațiilor. Biblia este izvorul care începe să adape din nou setea oamenilor după studiul vocii lui Dumnezeu. O chestiune importantă o reprezintă accentul pe traducerea Scripturii în limba autohtonă a fiecărei națiuni, pentru a fi pusă la dispoziția oamenilor simpli care nu aveau educația necesară studiului în ebraică, greacă sau latină. Factorul cheie îl reprezintă începerea Reformei protestante. Odată cu aceasta, Martin Luther și alți scolastici interesați de Scriptură se dedică traducerii. Istoricul Lucian Boia face apel la faptul că traducerea a avut un rol decisiv nu doar pentru cunoașterea Bibliei, ci și pentru formarea națiunii germane, cu „observația că limba literară, pornind de la traducerea Bibliei este cea care a unificat un spațiu lingvistic altminteri

fragmentat.”² Așadar, perioada Reformei are o importantă contribuție și în perspectivă seculară, nu numai spirituală, imaginea fiind completată de expresia: „este greu de imaginat cum ar fi arătat astăzi limba germană”.³ În mod particular, observă Dobrin, comentariul lui Martin Luther la Epistola către Romani poate fi considerat ca punct de referință în demararea Reformei.⁴

Traducerea Bibliei nu reprezenta o idee nouă, fiind și alte proiecte anterioare Reformei, așa cum este contribuția teologului englez John Wycliff⁵ (cca 1330-1384), sau a altora ca el care considerau că Biblia este sursa întregului adevăr⁶. Contribuția inedită la traducerea Bibliei în limba germană o reprezenta frumusețea exprimării, vocabularul folosit, precum și intensitatea religioasă pe care o scoate în evidență această traducere.⁷

Pentru ca mesajul Cuvântului lui Dumnezeu să poată fi împărtășit cu succes în această perioadă a fost nevoie de anumiți factori.⁸ Dintre aceștia, un factor decisiv a fost dezvoltarea tiparului ca mijloc de multiplicare a scrierilor. În felul acesta viteza de copiere a crescut considerabil, fiind evitate și greșelile frecvente de scriere care apăreau în copiile executate manual. Prin acest procedeu scădeau și costurile de producție ale materialelor scrise. Utilizarea tiparului s-a răspândit repede în Europa, iar indiciile că și România a beneficiat de acest avantaj îl reprezintă tocmai o scriere românească: *Palia de la Orăștie*⁹ care are la bază *Pentatehul* maghiar tipărit de Gáspár Heltai în Cluj. Scrierea a fost tipărită între

2 Lucian BOIA, *Tragedia Germaniei 1914-1945*, Seriile de autor Humanitas, Humanitas, București, 2010, p. 15.

3 Emanuel CONȚAC, *Noul Testament de la Bălgrad (1648) și Reforma.: studiu istorico-filologic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2017, p. 17.

4 Emanuel DOBRIN, „Martin Luther și reformarea concepției despre justificare în contextul Reformei Protestante”, în *Reforma. 500 de ani de impact teologic, ecleziastic și social*, Dr. Dr. Habil. Ioan – Gheorghe Rotaru & Dr. Ieremia Rusu (Editori), Editura Risoprint, Cluj Napoca 2017, pp. 697-705.

5 Ieremia RUSU, *Cine sunt creștinii după Evanghelie?: curente teologice care au influențat doctrinele specifice ale bisericilor creștine după Evanghelie din România în perioada interbelică și comunistă*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2011, p. 18.

6 Jonathan HILL, *Istoria gândirii creștine : istoria fascinantă a marilor gânditori creștini și contribuția lor la modelarea lumii așa cum o știm*, Editura Casa Cărții, Oradea, 2007, p. 173

7 Roland H. BAINTON, *Luther - omul și reformatorul : o biografie*, traducere de Daniel Tomuleț, Casa Cărții, Oradea, 2017, p. 289.

8 CONȚAC, *Noul Testament*, pp. 25-36.

9 George HANCOCK-Ștefan, *Impactul reformei asupra românilor între 1517-1645*, Editura Cartea creștină, Oradea 2003, p. 56.

noiembrie 1581 și iulie 1582 pe hârtie produsă la Sibiu, tipărită cu litere chirilice, și cuprinde primele două cărți ale Bibliei, respectiv Geneza și Exodul¹⁰. Rolul și importanța acestei scrieri este evidențiată prin faptul că aici „găsim pentru prima oară menționarea românilor sub forma latină de *români*, și nu cu cea slavonă de *rumâni*,”¹¹ fiind „prima afirmare scrisă a latinității românilor.”¹²

În ceea ce privește traducerea Bibliei în limba română, aceasta s-a făcut pentru ca esența Cuvântului să poată fi transmisă în mod direct și nemijlocit celor care au nevoie de Evanghelie. Astfel, eforturile misionare au primit un nou ajutor prin traducerea Scripturii. În spațiul românesc, lucrurile au evoluat diferit în cele trei provincii mari: Transilvania, Țara Românească și Moldova¹³. Factorii care au contribuit la dezvoltarea misionară diferită au avut de a face și cu influența Reformei în mediul transilvănean, acolo unde au ajuns prima dată reformații. Se conturează, în același timp, o anumită toleranță religioasă și o sinteză culturală. Dieta de la Turda care a avut loc în 6-13 iunie 1568 preciza că: „nu este permis nimănui să amenințe cu închisoarea, cu suspendarea din funcție din cauza doctrinei (religioase – n.n.), de vreme ce credința este un dar de la Dumnezeu.”¹⁴ Aspectul important de remarcat la întâlnirea de la Turda este că pune pe hârtie într-o formă oficială problema toleranței religioase și a respectului reciproc între cultele religioase care funcționează în spațiul românesc, cu excepția religiei ortodoxe care avea în continuare statutul de tolerată. Concluzia dietei mai scoate în evidență și acceptarea reciprocă a acestor culte religioase a modalităților diferite de comunicare a adevărului Scripturii, în ciuda punctelor de tensiune existente pe acest palier. Sașii, secuii și maghiarii își dau mâna în privința respectului reciproc, ceea ce este un factor care va influența mai târziu dinamica propovăduirii Evangheliei în teritoriile locuite de aceștia.

10 CONȚAC, *Noul Testament*, p. 40.

11 HANCOCK, *Impactul Reformei*, p. 57.

12 *Ibidem*, p. 75.

13 Marius SILVEȘAN, „Influențe ale Reformei Protestante asupra Țărilor Române în secolul al XVI – lea”, în volumul *Reforma – 500 de ani de impact teologic, ecleziastic și social*, coordonat de Ioan – Gheorghe Rotaru și Ieremia Rusu, Editura Risoprint, Cluj- Napoca, 2017, pp. 439-466.

14 Ioan Vasile LEB, „Realități confesionale în Transilvania în preziua unirii cu Roma a unei părți a românilor ortodocși”, *Annales Universitatis Apulensis*, vol. 6/II, 2002, p. 30; Ioan-Gheorghe ROTARU, “The principle of religious freedom in terms of the Transylvanian Legislative Assemblies’ decisions from the XVI Century”, *European Journal of Science and Theology*, October 2013, Vol.9, No.5, Ecozone Publishing House, Iași, pp.11-21.

O scurtă incursiune în prezentarea dinamicii propovăduirii Evangheliei scoate în evidență că Renașterea a avut o influență aparte asupra Reformei prin faptul că a „croit calea către aceasta”¹⁵ și a avut un rol marcant în evoluția societății. Renașterea a fost unul din motivele pentru care reformatorii au fost influențați să se întoarcă la izvor – la sursa de unde au pornit toate lucrurile. John Stott, în contextul discuției despre Renaștere și Reformă, spunea că Renașterea din nordul Europei a primit „un rol creștin”.¹⁶

Pe fondul integrării Renașterii în Reformă, doi dintre pionierii de seamă ai umanismului, Erasmus din Rotterdam și Thomas Morus, sunt considerați și catalogați drept umaniști creștini din pricina preocupării lor cu privire la „studiul scriitorilor creștini clasici, atât biblici, cât și patristici”.¹⁷ Valoarea și responsabilitatea comunicării Scripturii sunt scoase în evidență de către Erasmus de Rotterdam în Tratatul său despre predicare:

Îndatorirea cea mai de preț a slujitorului este să învețe [...] prin aceasta să încurajeze, să îndrepte, să critice și să mângâie. O persoană laică poate să boteze. Toți pot să se roage. Preotul nu botează totdeauna, nu dezleagă totdeauna de păcate, dar trebuie totdeauna să dea învățătură. Ce folos are să fii botezat, dacă nu ai trecut prin cateheză, și ce folos are să vii la Masa Domnului, dacă nu știi ce înseamnă aceasta?¹⁸

Una din responsabilitățile tuturor participanților la actele religioase este cunoașterea lui Dumnezeu și a mesajului pe care îl transmite. Rolul catehezei, al învățăturii și al comunicării Cuvântului este esențial. Pornind de la aceste aspecte, se poate spune că „Reforma a readus în centru predicarea”.¹⁹ Reformatorul Martin Luther a precizat importanța și rolul Scripturii în trăirea. Concomitent, Jean Calvin, un alt reformator important, a menționat că cel mai important semn al unei biserici veridice este predicarea Cuvântului.²⁰ Astfel de vede că Renașterea și Reforma au contribuit la continuitatea transmiterii Adevărului creștin dincolo de limitele perioadei istorice în care au fost încadrate.

15 John R. W STOTT, *Puterea predicării*, Logos, Cluj-Napoca, 2004, p. 22.

16 *Ibidem*.

17 *Ibidem*.

18 *Ibidem*.

19 *Ibidem*.

20 *Ibidem*.

În secolul al XVI-lea expansiunea misionară a Bisericii Romano-Catolice se afla sub influența acelor abateri de la credința creștină, care au făcut inevitabilă perversiunea spiritului de independență și loialitate, spirit caracteristic simplității lui Isus. Perioada Reformei protestante a fost începutul unei noi ere în istoria creștinismului. Prezența formalismului religios, a legalismului și a ierarhiei din interiorul creștinismului a fost curmată de Reformă, a cărei idee centrală a fost „reînnoirea Bisericii la temelie ei adevărată, care este Cuvântul lui Dumnezeu.”²¹ *Sola Scriptura*, *Sola Gratia* și *Sola Fide*, predicate de reformatori, au făcut ca predicarea să-și redobândească locul preponderent în Evanghelizare.

Protestantismul s-a caracterizat prin indiferență, ignorantă și chiar opoziție, timp de aproape 300 de ani, existând însă unele eforturi sporadice și limitate de evanghelizare dincolo de hotarele proprii. În timpul acestei perioade au existat însă oameni cuprinși de spiritul misionar, care au sprijinit lucrarea misionară, care au plănuit politica misionară și care au avut rezultate spectaculoase în lucrarea lor. Cei mai reprezentativi pentru această perioadă sunt: Luther (1483-1546), Calvin (1509-1564), Zwingli (1484-1531) și Knox (1514-1572).

A urmat apoi o nouă eră misionară, cu o nouă strategie de evanghelizare a lumii. Când țările protestante s-au unit cu țările catolice să planteze colonii, au existat biserici din state diferite, interesate să trimită misionari în acele locuri. Într-o oarecare măsură, acestea au inclus în responsabilitățile lor și păgânii care se găseau în acele colonii. Astfel s-au născut misiunile coloniale - comerciale, cum ar fi coloniile Franței, Suediei, Olandei, Danemarcei și Marii Britanii. Mare parte a acestei lucrări, în special cea a olandezilor în Indiile de Est și a britanicilor în America a luat proporții considerabile. Această creștere a avut ca rezultat nașterea organizațiilor misionare. Ele s-au dezvoltat treptat, devenind independente în ceea ce privește susținerea din partea guvernului.

Comunicarea Evangheliei în perioada puritană

Nimeni nu poate contesta impactul pe care John Calvin l-a avut chiar și printre reformatorii englezi. Aceștia au considerat că „preoția este prin

21 Vasile TALPOȘ, Daniel MARIȘ, *Evangheliism biblic*, Editura Universității din București, București, 2000, p. 38.

excelență slujirea prin Cuvânt.”²² Accentul puternic pe care reformatorii magisteriali, ca reformatori timpurii, l-au pus pe comunicarea fidelă a conținutului Bibliei și a comunicării acestuia prin intermediul predicării i-a influențat în mod decisiv pe reformatorii din partea a doua a secolului al XVI-lea și secolul al XVII-lea, remarcați în istorie sub numele de puritani. Dintre aceștia, în secolul al XVII-lea se evidențiază reformatorul Richard Baxter, cel care este autorul lucrării din anul 1656, *The Reformed Pastor* (Pastorul reformat). Prin poziția abordată în timpul vieții sale, dar și prin impactul scrierilor sale cu privire la slujire și predicare, Richard Baxter are o contribuție esențială la dezvoltarea modelului de predicare pentru slujitori.²³ Reforma a continuat prin influența unor teologi și predicatori de seamă, precum John Wesley și George Whitefield, oameni care au dus mai departe ștafeta propovăduirii esențialului creștinismului.²⁴

În secolul al XVII-lea a avut loc un nou avânt al lucrării misionare protestante. Luteranii pietiști au fost primii care și-au recunoscut responsabilitatea evanghelizării celor necreștini. Philip Jacob Spener (1635 – 1705) și August Hermann Francke au fost cei mai de seamă reprezentanți ai mișcării puritan – pietiste.

Moravianismul a fost o mișcare pietistă care a luat naștere în rândul clasei meșteșugărești, lucru ce facea posibil ca un număr mare de misionari să slujească ca și misionari străini. „Cea mai importantă contribuție a mișcării moraviene” scrie William Danker, „era accentul pus pe faptul că fiecare creștin este un misionar și acesta trebuie să mărturisească cu ajutorul profesiei, a activității lui de zi cu zi.”²⁵

Predicatorul John Wesley, unul din cei mai influenți mesageri ai vremii sale, a fost mișcat de Duhul lui Dumnezeu în 1738 și a început să îl predice pe Hristos „în biserici și în curți de biserici, pe pajiști din diferite sate, în câmp deschis și în amfiteatre naturale.”²⁶ El este predicatorul care a trăit cu adevărat pentru predicarea Cuvântului, acesta fiind și motto-ul vieții sale de slujire.

Un alt predicator care s-a evidențiat în aceeași perioadă cu John Wesley, tot datorită impactului predicării sale, a fost George Whitefield.

22 *Ibidem*, p. 24.

23 *Ibidem*, p.26.

24 TALPOȘ, *Evanghelistism biblic*, p. 28.

25 W. J. DANKER, *Profit for the Lord*, Grand Rapids: Eerdmans, 1971, p. 73.

26 DANKER, *Profit*, p. 29.

A predicat în Anglia și America, indiferent de circumstanțe, ținând în medie douăzeci de predici pe săptămână, timp de treizeci și patru de ani.²⁷ George Whitefield a decedat la scurt timp după ce a vestit Evanghelia în America²⁸, trăind și predicând doar pentru slava lui Dumnezeu.

Unul din cei mai remarcabili oameni de stat, dintre misionari, care și-a adus cel mai mare aport la promovarea cauzei misiunii protestante în timpul secolului al XVIII-lea a fost nobilul german, contele Nicolaus Ludwivon Zinzendorf Acesta a avut o puternică influență asupra creștinismului protestant timpuriu, influență care, în multe privințe, a egalat-o sau chiar a întrecut-o pe cea a prietenilor săi John Wesley și George Whitefield. Zinzendorf a fost pionierul evangheliismului ecumenic, a fondat biserica moraviană, a fost autorul multor imnuri creștine, dar, cel mai important lucru, a lansat o mișcare misionară de anvergură mondială, pregătind scena pentru William Carey și „marele secol misionar” ce urma să vină.

Comunicarea Evangheliei în Perioada modernă

Răspândirea Creștinismului protestant în cele trei secole ce au urmat Reformei nu putea indica cu exactitate ce avea să se întâmple în secolul al XIX-lea. Creștinismul ca și religie a lumii era, prin anul 1800, ceva impredictibil. Totuși, secolul al XIX-lea a fost crucial; căci, în loc să cadă în fața atacului raționalismului, creștinismul a fost reînviat datorită fervorii evanghelistice care a cuprins în cele din urmă fiecare continent. Secolul al XX-lea a fost, concluzionează Tucker, „marele secol al expansiunii creștinismului”²⁹.

Au existat însă factori care au contribuit la răspândirea creștinismului în secolul al XIX-lea. Epoca Iluminismului și Raționalismul secolului al XVII-lea au fost în mare măsură înlocuite de o nouă eră a Romantismului. Sosise timpul ca rațiunea să fie respinsă în favoarea imaginației și a sentimentelor. Era timpul ca teoria să fie pusă în practică. Prin urmare, au loc mișcări reformatoare, iar bisericile și organizațiile creștine se remarcă prin activități misionare cu rază lungă de acțiune.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Steven J. LAWSON, *Zelul evanghelistic al lui George Whitefield, Profilul unui lung șir de oameni duhovnicești*, Ed. Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România, București, 2007.

²⁹ Ruth A TUCKER, *From Jerusalem to Irian Yaya*, Zondervan Publishing House Grand Rapids, Michigan, 1983, p. 109.

Schimbările care au avut loc în societate își găsesc o corespondență și în mediul religios. Secolul al XIX-lea a fost un secol de declin pentru religiile necreștine. „Hinduismul, budismul și mahomedanismul erau relativ uitate”, remarca Martin Marty, iar „creștinii au simțit că puteau umple acel gol existent”.³⁰ Dacă avem un declin al religiilor necreștine, cele creștine au prosperat. Un exemplu în acest sens este protestantismul. Secolul al XIX-lea era o „eră protestantă”, dominată de un protestantism evanghelic. În Insulele Britanice și în America creștinii evanghelici își exercitau influența la nivele înalte, în guvern și comerț, în timp ce în biserici numărul membrilor creștea într-un ritm uimitor.

Din punct de vedere politic, secolul al XIX-lea a cunoscut însă și unele transformări majore. În ciuda revoluțiilor și a mișcărilor sociale din Europa, sau a sângerosului război civil din America, era totuși, pe ansamblu, o perioadă de pace. Națiunile vestice, prin avansul științific și tehnologic, deveneau în mod rapid puteri mondiale, fiind admirate sau invidiate de multe popoare neindustrializate. Secolul al XIX-lea a fost și o perioadă de secularizare. „De la Constantin și oficializarea creștinismului în Imperiul Roman și până în secolul al XVIII-lea”, scrie Martin Marty, „cei din vest au susținut că religia trebuia stabilită prin lege și sancționată de instituția legală a statului”.³¹ Însă, în secolul al XIX-lea, acest lucru și-a pierdut valabilitatea. Oamenii și-au asumat libertatea religioasă și responsabilitatea în ce privește lucrarea de misiune. „Statul nu mai era responsabil de propagarea credinței creștine”³², afirma Harold Cook. Evangheliismul era responsabilitatea bisericii și a liderilor ei. Acest adevăr a fost cel care a lansat mișcarea misionară modernă reprezentată de William Carey în Anglia și Samuel Mills în Statele Unite.

Nevoia de punere în practică a credinței creștine a rezultat în apariția Societății Misionare Voluntare. Această societate misionară, fie ea independentă sau denominațională, a transformat misiunile creștine, deschizând calea unor activități ecumenice și implicări laice. După spusese lui Latourette:

Nicicând nu avusese creștinismul sau orice alta religie un număr așa de mare de oameni, care să-și pună timpul lor în slujba

30 Kenneth S. LATOURETTE, *The Great Century: North Africa and Asia*, vol. 6, Zondervan, Grand Rapids, 1970, p. 445.

31 Martin MARTY, *A short history of Christianity*, Meridian, New York, 1959, p. 273.

32 Harold COOK, *Highlights of Christian Mission. A history and survey*, Moody, Chicago, 1967, p. 54.

răspândirii credinței lor. Niciodată nu s-a mai întâmplat ca sute de mii de oameni să contribuie în mod voluntar la răspândirea creștinismului.³³

Membrii diferitelor denominații, bărbați și femei, au simțit constrângerea Duhului Sfânt de a duce la îndeplinire însărcinarea lăsată de Domnul Isus, fără a aștepta până când bisericile lor ajungeau la aceeași concluzie. William Carey, avea convingerea că, „în starea prezentă și dezbinată a creștinismului este foarte posibil ca fiecare denominație, manifestându-se separat, să realizeze sau să desăvârșească mărețul scop al misiunii”.³⁴ Această acțiune baptistă a născut o modă: doi ani și jumătate mai târziu s-a format London Missionary Society (1795); anul următor au luat naștere două societăți scoțiene, iar după încă trei ani, o organizație episcopală. O altă organizație episcopală fondată pentru misionarea coloniilor, și care timp de o sută de ani făcuse ocazional misiune la păgâni, a pus pe primul plan lucrarea misionară. Odată cu trecerea timpului aveau să se înființeze multe alte societăți, pentru că era, subliniază Neill, „marea epocă a societăților”.³⁵ Așadar, marea trezire evanghelică din secolul al XVIII-lea, cu noile ei societăți misionare, a avut o mare importanță în răspândirea Evangheliei până la marginile pământului. Trebuie însă menționate alte două trăsături seculare: colonizarea și industrializarea, care au avut efecte de lungă durată în expansiunea creștinismului. Revoluția industrială a însemnat putere pentru Europa, iar odată cu puterea a venit și dorința de a cuceri. Colonizarea și imperialismul urmau să devină politici guvernamentale, cu un impact semnificativ asupra lucrării de misiune. De multe ori, „companiile comerciale au pavat calea misionarilor, făcând călătoriile spre țările vestice mai practice, iar stabilirea în acele țări mai sigură”³⁶.

De asemenea, misiunile pot fi asociate cu progresul social în țările subdezvoltate. Ralph Winter scrie că „eforturile misionare protestante au condus la instaurarea, pretutindeni în lume, a unui aparat de guvernare democratic, la ridicarea de școli, spitale, universități”³⁷.

33 LATOURETTE, *The Great Century*, p. 443.

34 W. O. CARVER, *The Furtherance of the Gospel*, The Sunday School Board, Nashville, 1935, p. 73.

35 Stephen NEILL, *A History of Christian Missions*, New York, Penguin, 1964, p. 252.

36 R. H. GLOVER, J. H. KANE, *The progress of World Wide Missions*, Harper & Brothers, New York, 1960, p. 58.

37 Ralph D. WINTER, *The Kingdom Strikes Back: The Ten Epochs of Redemptive History*, ed. Ralph D. Winter and Stewn C. Hawthome, Wiiiiam Carey, Pasadena, 1981, p. 154.

Misionarii secolului al XIX-lea au fost cei care au transformat ceea ce unii credeau a fi o „religie caucaziană în declin” în cea mai răspândită și mai dinamică credință religioasă din lume. Ei erau oameni simpli deveniți eroi, al căror angajament și curaj au inspirat generații întregi să le urmeze exemplul. „Acest secol a fost unul în care copiii visau la adevărata valoare să devină un Carey, un Livingstone sau un Hudson Taylor”.³⁸

Misionarul tipic al secolului al XIX-lea era evanghelistul. Acesta își petrecea timpul salvând suflete și plantând biserici. Chiar dacă practica medicina sau traducea Scriptura, el era în primul rând un predicator al Evangheliei. În secolul al XX-lea acest concept despre misionar a început să se schimbe. Lucrarea de misiune era mult mai diversificată. Pe la jumătatea secolului al XX-lea au fost fondate multe societăți misionare cu scopul vădit de a promova anumite specializări misionare. Astăzi se presupune că fiecare misionar duce cu el, în câmpul de misiune, o anumită specializare. Aceasta trăsătură nouă a misiunii își are originea în Statele Unite, unde progresul în știință și tehnologie a dat naștere unei mișcări de specializare aproape în fiecare domeniu. Tucker afirmă însă că „impulsul către o specializare misionară nu este atât o trăsătură seculară, cât o urmare a unei atitudini de reîntoarcere la valorile spirituale”³⁹.

După Primul Război Mondial a urmat un deceniu furtunos în istoria Americii (anii,20), cu un declin religios vizibil. „Bisericile protestante din anii,20 se aflau într-o stare de complacere și de mulțumire de sine”⁴⁰, scrie Winthrop Hudson. Totuși, spiritul misionar nu murise, și în anii ,30, în ciuda perioadei de depresiune, a existat o mișcare ce accelera pasul în lucrarea de evanghelizare a lumii, prin toate mijloacele disponibile.

William Cameron Townsend, figura reprezentativă a acestui deceniu, a fost fondatorul W.B.T. (Wycliffe Bible Translation) și S.I.L. (Summer Institute of Linguistics), două organizații ce se vor ocupa cu predarea lingvisticii viitorilor traducători ai Bibliei. „Cel mai mare misionar este Biblia în limba natală. Aceasta nu are nevoie de concediu, nici nu este considerată străină”⁴¹. Iată filosofia care l-a motivat pe Cameron în decursul vieții lui.

38 TUCKER, *From Jemsalem*, p. 112.

39 *Ibidem*, p. 123.

40 Winthrop S. HUDSON, *Religion in America: An Historical Account of the Development of American Religious Life*, Scribner, New York, 1956, p. 371.

41 James și Martin HEFLEYI, *Uncle Cam*, Word, Waco, 1974, p. 132.

Ciarence Jones a fost cel care a inițiat transmisiunile evanghelice pe unde radio. Stația radio H.C.J.B. (Heralding Christ Jesus Blessings) fondată de Jones a emis pentru prima dată de Crăciun, în anul 1931, fiind totodată primul program radio misionar din lume. Lui Jones nu i-a fost teamă să folosească „unealta diavolului”, întrucât era convins de importanța comunicațiilor în lucrarea de misiune și evanghelizare a lumii întregi.

Joy Ridderhof se remarcă prin punerea în practică a ideilor ei de a transmite mesajul evanghelic prin intermediul înregistrărilor casetofonice. Această inițiativă a fost laudabilă, deoarece mesajul Evangheliei putea pătrunde astfel în locurile cele mai obscure ale lumii, unde nici știința, nici misionarii nu ajunseseră.

Dezvoltarea transportului aerian și-a adus contribuția și în lucrarea misionară, prin transportarea misionarilor în toate colțurile lumii, ajutând astfel la îndeplinirea sarcinii mărețe de evanghelizare a lumii.

Finalul celui De-al Doilea Război Mondial a însemnat înființarea unor noi asociații misionare, precum Evangelical Foreign Missions Association, care să se opună liberalismului religios al secolului al XX-lea. Un alt efect produs de sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial a fost formarea unei „cortine de fier” în jurul Europei Răsăritene, în timp ce în Asia ușa Evangheliei a fost închisă în cele mai multe țări. Prin urmare, țările blocului comunist, dar și Europa întreagă au devenit un nou câmp de misiune, un rol important jucând acum organizațiile misionare Trans World Radio, Greater Europe Mission, Operation Mobilization și Word of Life.

Literatura creștină a avut de asemenea un impact important în lucrarea de misiune din secolul XX. După război, literatura creștină ca și unealtă misionară s-a dezvoltat rapid, o serie de organizații fiind create cu scopul de a susține lucrări misionare externe: Christian Literature Crusade, The Evangelical Literature League, Operation Mobilization etc.

Congresul de la Lausanne din 1974 despre evanghelizarea lumii, cu o treime din participanți venind din țările lumii a treia, a însemnat recunoașterea generală a faptului că Marea Însărcinare nu este doar sarcina albilor. Ca urmare a Congresului, a fost înființat Comitetul de Evanghelizare a Lumii (Lausanne Committee on World Evangelization), ce a sponsorizat un număr mare de congrese regionale, în toate părțile lumii.

În 1979 Herbert Kane scria: „mișcarea misionară protestantă vibrează încă de viață și acțiune. Există astăzi mai mulți misionari, în mai multe țări ale lumii decât au fost vreodată de-a lungul istoriei bisericii creștine”.⁴² Organizații misionare precum International Crusades, Campus Crusade for Christ, Navigators sunt renumite pentru lucrarea lor de răspândire a Evangheliei peste mări și oceane.

În concluzie, se poate afirma că lucrarea de misiune și evanghelizare a avut și are încă un rol crucial în ce privește răspândirea Vestei Bune a Mântuitorului. Într-adevăr, de-a lungul secolelor și până în prezent, misionarii și evangheliștii au fost cei care au răspândit creștinismul pe toate continentele și la multele popoare ale lumii: astfel, creștinismul a devenit prima religie cu adevărat universală din istoria omenirii. Mai mult, istoria lucrării de evanghelizare și misiune este o demonstrație a faptului că toți oamenii, de la Creație și până astăzi, au nevoie de răscum-părarea pe care Dumnezeu o oferă prin Domnul Isus. De aici și dorința misionarilor și a Bisericii de a se implica în societate.

Concluzii

Această incursiune succintă în istoria creștinismului, a Bisericii realizată pe fundalul comunicării Evangheliei realizată în integritate și beneficiind de libertatea religioasă care are ca și piatră fundamentală, concept principal, libertatea conștiinței. Este important așadar să privim în trecut pentru a învăța de acolo, să privim în trecut pentru a ști cum să ne construim viitorul. Un viitor care să se bazeze pe integritate și libertate de conștiință.

Soli Deo Gloria!

Bibliografie

- ✦ BAINTON, Roland H., *Luther – omul și reformatorul: o biografie*, traducere de Daniel Tomuleț, Casa Cărții, Oradea, 2017.
- ✦ BOIA, Lucian, *Tragedia Germaniei 1914-1945*, Seriile de autor Humanitas, Humanitas, București, 2010.
- ✦ CARVER, W. O., *The Furtherance of the Gospel*, The Sunday School Board, Nashville, 1935.

---

42 Herbert KANE, *The Saints Keep Marching On*, Pali, Wherever, 1979, p. 2.

- ✦ CONȚAC, Emanuel, *Noul Testament de la Bălgrad (1648) și Reforma.: studiu istorico - filologic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, Iași, 2017.
- ✦ COOK, Harold, *Highlights of Christian Mission. A history and survey*, Moody, Chicago, 1967.
- ✦ DANKER, W. J., *Profit for the Lord*, Grand Rapids: Eerdmans, 1971.
- ✦ DOBRIN, Emanuel, „Martin Luther și reformarea concepției despre justificare în contextul Reformei Protestante”, în *Reforma. 500 de ani de impact teologic, ecleziastic și social*, Dr. Dr. Habil. Ioan – Gheorghe Rotaru & Dr. Ieremia Rusu (Editori), Editura Risoprint, Cluj Napoca 2017, pp. 697-705.
- ✦ GLOVER, R. H., KANE J. H., *The progress of World Wide Missions*, Harper &Brothers, New York, 1960.
- ✦ HANCOCK, Ștefan George, *Impactul reformei asupra românilor între 1517-1645*, Editura Cartea creștină, Oradea 2003.
- ✦ HILL, Jonathan, *Istoria gândirii creștine : istoria fascinantă a marilor gânditori creștini și contribuția lor la modelarea lumii așa cum o știm*, Editura Casa Cărții, Oradea, 2007.
- ✦ HUDSON, Winthrop S., *Religion in America: An Historical Account of the Development of American Religious Life*, Scribner, New York, 1956.
- ✦ HEFLEYI, James și Martin, *Uncle Cam*, Word,Waco, 1974.
- ✦ KANE, Herbert, *The Saints Keep Marching On*, Pali, Wherever, 1979.
- ✦ LATOURETTE, Kenneth S., *The Great Century: Norih Africa and Asia*, vol. 6, Zondervan, Grand Rapids, 1970.
- ✦ LAWSON, Steven J., *Zelul evanghelistic al lui George Whitefield, Profilul unui lung șir de oameni duhovnicești*, Editura Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România, București, 2007.
- ✦ LEB, Ioan Vasile, „Realități confesionale în Transilvania în preziua unirii cu Roma a unei părți a românilor ortodocși”, *Annales Universitatis Apulensis*, vol. 6/II, 2002.
- ✦ MARTY, Martin, *A short history of Christianity*, Meridian, New York, 1959.
- ✦ NEILL, Stephen, *A History of Christian Missions*, New York, Penguin, 1964.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, “The principle of religious freedom in terms of the Transylvanian Legislative Assemblies decisions from the XVI Century”, *European Journal of Science and Theology*, Vol.9, No.5, Ecozone Publishing House, Iași, 2013.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea,

Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă, Casa de editură "Viață și Sănătate", București, 2013, pp. 210-215.

- ✦ RUSU, Ieremia, *Cine sunt creștinii după Evanghelie?: curente teologice care au influențat doctrinele specifice ale bisericilor creștine după Evanghelie din România în perioada interbelică și comunistă*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2011.
- ✦ SILVEȘAN, Marius, „Influențe ale Reformei Protestante asupra Țărilor Române în secolul al XVI-lea”, în volumul *Reforma – 500 de ani de impact teologic, eclesiastic și social*, coordonat de Ioan – Gheorghe Rotaru și Ieremia Rusu, Editura Risoprint, Cluj- Napoca, 2017, pp. 439-466.
- ✦ STOTT, John R. W., *Puterea predicării*, Logos, Cluj-Napoca, 2004, p. 22.
- ✦ TALPOȘ, Vasile, MARIȘ Daniel, *Evangheliism biblic*, Editura Universității din București, București, 2000.
- ✦ TUCKER, Ruth A, *From Jemsalem to Irian Yaya*, Zondervan Publishing House Grand Rapids, Michigan, 1983.
- ✦ WINTER, Ralph D., *The Kingdom Strikes Back: The Ten Epocks of Redemptive History*, ed. Ralph D. Winter and Stewn C. Hawthome, William Carey, Pasadena, 1981.